

- зосередження уваги учителя на розвитку помічених музично-творчих рисах чи якостях у тієї чи іншої дитини;
- включення у процес музичної роботи з учнями навчально-творчих завдань і ситуацій;
- активне використання нестандартних форм і технологій музичного навчання і виховання.

Висновки... Таким чином, особистісно орієнтований підхід до музичного навчання та виховання, на наш погляд, забезпечується наступними вихідними позиціями педагога:

- особистість учня є унікальне явище, тому ця особистість достойна поваги, навіть якщо не є зразковою;
- музичний розвиток учня є ціллю музично-освітньої системи школи;
- в процесі музичного навчання і виховання створюється максимально можлива атмосфера успішності дитини і максимально можливий рівень підтримки її музичних досягнень;
- учень є активним і вільним суб'єктом музично-освітнього процесу, а не пасивно та слухняно засвоюючим об'єктом навчання і виховання;
- учня вчать не тому, що думати, а тому, як думати і мислити;
- досягнення учня оцінюються не у порівнянні з іншими дітьми, а в динаміці тільки його особистих змін, за різними джерелами і в різний час.

Література

1. Норкіна О.Ф. Гуманістично-зорієнтовані технології навчання у загальноосвітній школі України (кінець XX – початок XXI століття): Монографія /О.Ф.Норкіна – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2006. – 164 с.
2. Левин В.А. Воспитание творчеством /В.А.Левин – М.: Просвещение, 1977. – 96 с.
3. Бондаревская Е.В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания /Е.В.Бондаревская //Педагогика. – 2001. – №1. – С. 18-22.
4. Гунько І.Л. Особливості педагогічного спілкування при організації уроку в системі особистісно орієнтованого навчання /І.Л.Гунько //Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти. Науково-методичний збірник. – К. – Житомир, 2007. – С. 41-46.
5. Панасенко Е. Гуманізація педагогічної освіти у вищій школі /Е.Панасенко //Рідна школа. – 2002. – №8-9. – С. 35-37.

Анотація

У статті розглядаються шляхи, організаційно-педагогічні умови підготовки вчителя музики на засадах особистісно орієнтованого навчання, характеризуються принципи та якості педагога, що необхідні для нової організації змісту навчального процесу.

Аннотация

В статье освещаются пути, организационно-педагогические условия подготовки учителя музыки на основе личностно ориентированного обучения, охарактеризованы принципы и качества педагога, необходимые для новой организации содержания учебного процесса.

Summary

The article the ways in organizational and pedagogical conditions of the teachers of music on the basis of personality-oriented education, characterized as a teacher and principled that are necessary for the new content of the educational process.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, гуманізація, креативність, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, індивідуалізація, діалог.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, гуманизация, креативность, субъект-субъектное взаимодействие, индивидуализация, диалог

Key words: personality-oriented education, humanistic relations, cooperation, dialogue, self education, professional self realization, personal experience, activity approach.

Подано до редакції 22.10.2010.

УДК 371.2:355.332

© 2010

Корнійчук Ю.Г.

КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТТЄВИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Як відомо, категоріальний аналіз – це процес наукового аналізу категорій, побудований згідно із завданнями та метою дослідження. При цьому методологія як наука виходить з того, що кількість категорій неможливо пізнати, вона може наблизитися до нескінченності в межах кожної науки, і лише невелика кількість категорій виконують одні й ті само функції в різних науках. Звідси можна зробити висновок про те, що категоріальний апарат кожного дослідження є неповторною системою, яка видозмінюється і трансформується разом з накопиченням людського знання про той чи інший об'єкт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Безперечно, що підвалини категоріального аналізу будь-якої проблеми лежать у галузі філософії, в межах якої розглядалися первинні поняття і межі між ними. Як структурний компонент онтології, категоріальний аналіз містить вивчення меж категорій буття і пізнання, реальності і свідомості [1].

Дослідженню категоріально-поняттєвого апарату теорії готовності до професійної діяльності присвятили свої праці С.Вітвицька, О.Дубасенюк, Л.Кондрашова, К.Дурай-Новакова, М.Д'яченко, Л.Кандибович та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є проектування визначень базових категорій проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до організації виховної діяльності на підставі категоріально-поняттєвого аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Враховуючи специфіку досліджуваної проблеми, ми виділяємо в ній кілька базових категорій і понять, які вимагають детального вивчення, оскільки складають основу категоріально-поняттєвого простору дослідження. До них ми віднесли такі:

1. Категорію *готовності*, яка виконує функцію професійно-педагогічного окреслення досліджуваної проблеми.
2. Категорію виховання, яка, попри свою глобальність, стала основою для виявлення процесуальних характеристик готовності до майбутньої виховної діяльності офіцерів з військовослужбовцями строкової служби.
3. Категорію виховної діяльності, яка дозволяє поєднати діяльнісні та професійні характеристики процесу підготовки військових фахівців до виконання службових обов'язків у площині поставлених перед дослідженням завдань.
4. Категорію "формування готовності до організації виховної діяльності", яка є результатом усього категоріально-поняттєвого аналізу.

Виходячи з так окресленого категорійного поля, його розгляд ми починаємо з категорії *готовності*. У межах проблематики нашого дослідження ця категорія має певну специфіку, яка пояснюється тим, що:

- у дослідженні йдеться про готовність не абстрактно-стандартизованого виду, а готовність до виховної діяльності як структурного компонента готовності до здійснення професійної діяльності загалом;
- готовність до здійснення виховної діяльності є різновидом професійної готовності майбутніх фахівців багатьох галузей – педагогів, психологів, управлінців, військових фахівців тощо;
- досліджувана нами готовність має чітко окреслену спрямованість на об'єкт – військовослужбовця строкової служби, що конкретизує її компонентну структуру.

Категорія готовності належить до базової з обраного нами категоріально-поняттєвого апарату, детермінованого метою та завданнями дослідження. Складність наукового аналізу категорії готовності виявляється у тому, що, з одного боку, вона досить добре розроблена в науково-педагогічній літературі [2], з іншого – готовність почасти змішується з іншими поняттями професійної педагогіки, насамперед, компетентністю, компетенціями, професіоналізмом.

В педагогічній науці останнім часом з'явилася низка визначень категорії готовності, сутність яких варіюється залежно від галузі знання, до якої належить той чи інший науковець, та від кута зору, під яким розглядається це поняття. Так, з *психологічної* точки зору готовність найчастіше трактується як психологічна установка (Д.Узнадзе) [3], як вияв певного рівня здібностей та свідчення самої їх наявності (Б.Ананьєв, С.Рубінштейн) [4-5], як особистісне новоутворення (Ю.Гільбух) [6]. Тому в працях цих та інших психологів готовність розглядається як морально-психологічна (Л.Кондрашова, К.Дурай-Новакова) [7-8], мотиваційна (Є.Томас) [9], власне психологічна готовність (В.Дорохіна, В.Моляко, О.Проскура) [10-11].

З точки зору *філософії* готовність, на нашу думку, можна розглядати як вияв діалектичної єдності: сутності (діяльності) та форми (певного рівня готовності до її здійснення); постійного (існування самої категорії готовності до діяльності) та змінного (зростання рівня готовності до діяльності під цілеспрямованим впливом навчання й виховання); необхідності (необхідності готовності для здійснення будь-якого виду діяльності) й можливості (можливо різного рівня готовності до здійснення діяльності).

В науково-педагогічних працях готовність розглядають як багатоконпонентну систему (О.Мороз, В.Сластьонін) [12], як комплекс властивостей та якостей особистості (В.Крутецький) [13].

З соціологічної точки зору готовність також найчастіше пов'язують з установкою – на певний вид соціальної діяльності. Так, В.Ядов вирізняє чотири рівні соціальної поведінки та активності особистості, яка виражається в певних соціальних установках як стані готовності до діяльності: 1) елементарні установки, що відображають стан готовності організму до реагування в найпростіших ситуаціях людського існування; 2) соціально фіксовані установки (атитюди) в емоційно-оцінному, когнітивному та поведінковому аспекті готовності; 3) базові установки, що віддзеркалюють загальну спрямованість особистості на вияв готовності до діяльності у певних сферах соціальної активності; 4) система ціннісних орієнтацій на цілі життєдіяльності особистості [14].

На наш погляд, найбільш виважене й педагогічно обґрунтоване визначення сутності готовності до професійної діяльності подане в науковому доробку М.Д'яченка та Л.Кандибович [15]. Окреслюючи готовність як *якість та психічний стан* особистості, учені визначають її як прогнозовану й вибіркову. Останній акцент є дуже важливим для здійснення нами аналізу готовності до виховної діяльності, оскільки процес формування такої готовності має бути прогнозованим (тобто передбачати наявність певної технології та передбачуваних рівнів і критеріїв їх виявлення), а також вибірковою (прогнозованим є також наявність різного рівня сформованості готовності як до, так і після формувального етапу експерименту). Погоджуємося з науковцями також і в тому, що готовність до певного виду діяльності має бути: ідейною, моральною, психологічною, діловою та фізичною. Виходячи саме з таких положень, ми будемо аналізувати структуру готовності та проектувати технологію її формування у майбутніх офіцерів.

Аналіз наукової літератури з проблеми готовності дає можливість визначити цю категорію у площині нашого дослідження на двох базових рівнях, а саме: на *особистісному* рівні – як сукупність якостей, властивостей, станів особистості, які дають змогу успішно здійснювати виховну діяльність з військовослужбовцями строкової служби; на *функціональному* рівні – як результат підготовки до організації виховної діяльності з військовослужбовцями, який вміщує сукупність умінь, навичок, особистісних якостей, адекватних до вимог і змісту виховної діяльності.

Формування готовності відображає діяльну сторону самої категорії готовності, оскільки вказує на операційний аспект її використання. Переважна більшість науковців схиляються до думки про те, що готовність саме формується, а не розвивається самостійно, стихійно чи виховується. Таким чином, можна зробити висновок про необхідність системного цілеспрямованого процесу, спеціального зорієнтованого на досягнення певного рівня готовності – її формування. Суттєвим у процесі формування готовності є виявлення факторів та умов, які визначають шлях, темп, рівень, кінцевий результат у формуванні готовності до того чи іншого виду діяльності. Якщо йдеться про формування готовності до професійної діяльності у навчально-виховному процесі (школи, ВНЗ тощо), то відповідно вказані умови стають педагогічними (організаційно-педагогічними, психолого-педагогічними), фактори – навчальними, дидактичними, особистісними та ін.

Категорія виховання посідає одне з базових місць в ієрархії категорій нашого дослідження, відображаючи процесуальний бік результату сформованості готовності майбутніх офіцерів. Аналізуючи це поняття, зазначимо, що воно має всезагальний, провідний для педагогічної науки характер поряд з категоріями навчання та розвитку. Тому й ступінь дослідженості цієї категорії в науково-педагогічних працях окреслюється нами як достатньо високий.

Категорійна структура виховання, на нашу думку, вміщує: сутність поняття виховання; структурні компоненти виховання як науково-педагогічної категорії; суб'єкт виховання; принципи виховання.

Сутність поняття виховання. У сучасній педагогічній науці виховання окреслюється як цілеспрямований розвиток кожної особистості як неповторної індивідуальності під впливом таким чином побудованої суспільної практики, щоб вона сприяла реалізації в процесі виховання виховного ідеалу. У визначенні сутності поняття виховання для нас суттєвими є дві категорійні ознаки:

- 1) процес виховання може здійснюватися лише в спеціально створеному виховному середовищі;
- 2) процес виховання має цілеспрямований характер, тобто вихователь повинен мати більш чи менш чітке уявлення про виховний ідеал. Сутність поняття виховання у різних наукових галузях подана нами в таблиці 1.

Таблиця 1.

Сутність поняття "виховання" у різних галузях знань

Галузь науки	Сутнісні характеристики категорії "виховання"	Напрям дослідження категорії виховання
Філософія	- Виховання як особливий спосіб буття людини (вихователя), сутність якого полягає у цілеспрямованому впливі на свідомість зростаючої особистості; - Виховання як процес і результат розвитку особистості	онтологічний та гносеологічний
Історія	Виховання як культурно-історичне соціальне явище, як історичний процес передачі досвіду морального співжиття від покоління до покоління, узгоджений з реальними історичними умовами існування та розвитку людства	суспільно-історичний
Соціологія	Соціальний інститут, який реалізує соціальне замовлення суспільства на певні характеристики особистості, пов'язані з моральними та соціальними нормами соціуму	Соціалізаційний
Культурологія	Виховання як суспільна цінність і результат культурного	соціокультурний

	розвитку людства, що накопичило досвід виховної діяльності у вигляді ідеалів, норм, традицій, ритуалів тощо	
Психологія	Виховання як результат взаємодії всіх суб'єктів виховного процесу, в результаті чого відбуваються зміни в свідомості об'єкта виховного впливу	індивідуально-психологічний
Педагогіка	Виховання як функція, довірена суспільством спеціально підготовленим фахівцям – вихователям	діяльнісно-процесуальний

І.А.Липський, вивчаючи проблему виховання в соціально-педагогічному аспекті, виділяє такі головні функції виховання:

-орієнтувальну (оскільки соціальне замовлення на основі цінностей та ціннісних орієнтацій формує виховний ідеал);

- соціально-прогностичну (як таку, що втілює бажаний результат виховної діяльності);

- стратегічну (що окреслює мету виховання, яка знаходиться поза межами виховного процесу) [16].

Принципи виховання охоплюють своїм цілеспрямованим впливом весь процес соціалізації особистості – у розумінні педагогічного впливу і педагогічної взаємодії. При цьому виховний процес може мати кількавекторний характер, а саме: як процес сприяння вихованців вихователю; як протидія вихованців вихователю; як опір вихованців виховному впливові; як відсутність опору (непротидія) вихованців; як відчуження вихованців чи вихователя від процесу виховання.

Тому побудова ефективного процесу виховання передбачає застосування не лише прямої дії, але й опосередкованого тривалого впливу на свідомість і звичну поведінку шляхом цілеспрямованого створення виховного середовища. У нашому випадку це має бути виховне середовище військового підрозділу.

Категорії виховання та діяльності суміщаються у межах нашого дослідження в поняття “виховна діяльність з військовослужбовцями строкової служби”, яку ми окреслюємо як цілеспрямовану суб'єкт-суб'єктну діяльність щодо формування особистісних рис військовослужбовців строкової служби з боку офіцерського складу військового підрозділу.

Виходячи із зазначених вище визначень, *організація виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби* – це цілеспрямована діяльність щодо реалізації комплексу інформаційно-пропагандистських, індивідуально-психологічних, правових, соціально-економічних, морально-етичних, культурно-дозвіллевих, спортивно-масових та інших заходів, які здійснюються суб'єктами виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби і спрямовані на формування у них необхідних морально-бойових якостей.

Висновки... Підсумовуючи сказане вище, ми визначаємо *готовність майбутніх офіцерів до виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби* як інтегроване системне утворення у вигляді вираженого комплексу знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутнього офіцера, що характеризують його переконання, погляди, мотиви, почуття, ставлення та відношення до виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби, а також навички і вміння практичного застосування ЗУН та особистісних якостей у процесі виховної діяльності по місцю служби.

Таким чином, категоріально-поняттєвий апарат проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби вміщує комплекс базових категорій і понять, які складають певну ієрархію і є основою для проектування структури готовності до виховної діяльності.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з визначенням структури готовності майбутнього офіцера до організації виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби та технології її формування.

Література

1. Сборник категорий, понятий и терминов по военной педагогике ВВШ : учебно-методическое пособие / Под ред. П.Н. Городова. – М: Просвещение, 1990. – 63 с.
2. Сердюк І. Самовиховання особистості майбутнього офіцера / І.Сердюк // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. Педагогічні науки. – 2007. – № 5(57). – С. 268 - 273.
3. Узнадзе Д. Психологія установки / Д. Узнадзе. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 416 с.
4. Ананьев Б. О проблемах современного человекознания / Б.Ананьев. – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2001. – 446 с.
6. Гильбух Ю.З. Понятие зоны ближайшего развития и его роль в решении актуальных задач педагогической психологии / Ю.З.Гильбух // Вопросы психологии. – №3. – 1987. – С.33.
7. Кондрашова Л.В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л.В.Кондрашова. – Київ: “Вища школа”, 1987. – 56 с.

8. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности / К.М.Дурай-Новакова : автореф. дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.01 – общая педагогика. – М., 1983. – 32 с.
9. Томас Д.Е. Когнитивная гипнотерапия / Д.Е. Томас / Серия : Золотой фонд психотерапии. – СПб.: Питер, 2003. – 224 с.
10. Дорохина В.Т. Формирование целеполагания как компонента учебной деятельности в зависимости от типа обучения / В.Т. Дорохина // Вопросы психологии. – 1980. – № 6. – С.6-11.
11. Стратегія творчої діяльності: школа В.О.Моляко / За заг. ред. В.О. Моляко. – К.: “Освіта України”, 2008. – 702с.
12. Мороз О.Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація / О.Г.Мороз, В.О. Сластьонін, Н.І. Філіпенко : навчальний посібник. – К.: Либідь, 1992. – 96 с.
13. Крутецкий В.А. Педагогические способности как профессионально значимые качества личности / В.А. Крутецкий // Формирование социально-активной личности учителя. – М.: Знание, 1983. – С. 36–46.
14. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности / В.А.Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Просвещение, 1975. – С.16-28.
15. Дьяченко М.И., Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 176с.
16. Липский И.А. Полифункциональная структура воспитательного процесса в системе образования / И.А.Липский, Л.Е.Никитина. – Электронный ресурс. – Режим доступа до ресурсу : <http://www.lipsky.ru/page/Statii/Vospit-1.htm>

Анотація

У статті визначено базові категорії і поняття проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до організації виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби – готовність, виховання, виховна діяльність, формування готовності. Проаналізовано психологічну структуру готовності майбутніх офіцерів до виховної діяльності; сформульовано визначення провідної категорії дослідження – “формування готовності майбутніх офіцерів до виховної діяльності”.

Аннотация

В статье определены базовые категории и понятия проблемы формирования готовности будущих офицеров к организации воспитательной деятельности с военнослужащими срочной службы – готовность, воспитание, воспитательная деятельность, формирование готовности. Проанализирована психологическая структура готовности будущих офицеров к воспитательной деятельности; сформулировано определение основной категории исследования – “формирование готовности будущих офицеров к воспитательной деятельности”.

Summary

The article presents basic categories and concepts of future officers' preparedness for educational activity with active military servicemen: preparedness, education, education activity, preparedness formation. It analyses psychological structure of future officers' preparedness for educational activity: the main category of investigation “the formation of future officer's preparedness for educational activity” is formulated.

Ключові слова: готовність, виховання, виховна діяльність, формування готовності, психологічна структура.

Ключевые слова: готовность, воспитание, воспитательная деятельность, формирование готовности, психологическая структура.

Key words: preparedness, education, educational activity, preparedness formation, psychological structure.

Подано до редакції 18.10.2010.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Сейко Н.А.

УДК 378.147.88:91

© 2010

Криловець М.Г.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Із розвитком незалежності України, із зростанням національної свідомості перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи педагогічних вузів щодо навчання і виховання майбутніх учителів, які б мали високий рівень професіоналізму, творчої активності, відповідально ставилися до результатів своєї діяльності. Виникає необхідність перебудови і оновлення навчального процесу вищої педагогічної школи, його орієнтації на модель майбутньої професійної діяльності студентів у сучасних умовах розвитку загальноосвітньої школи, про перехід від школи засвоювання знань до школи творчого пошуку. Це вимагає попередньої розробки і впровадження ефективних технологій